
Oliver Rathkolb, *Die paradoxe Republik : Österreich 1945 bis 2005*. Paul Zsolnay Verlag, Wien 2005, 460 strani.

Avtor v desetih poglavjih analizira avstrijsko zgodovino po drugi svetovni vojni. Čeprav skuša časovno zaokrožiti posamezna poglavja, mu to ne uspe. Zaradi potrebne razumljivejše interpretacije povojnega avstrijskega razvoja posega v čas avstro-ogrske monarhije, prve avstrijske republike, avtoritarne stanovske države in seveda nacizma ter prepleta posamezna poglavja z glavnim vprašanjem - vprašanjem naglega razvoja avstrijske identitete po drugi svetovni vojni. Zadnje velja zlasti za prvo poglavje, kjer razmišlja o "avstrijski identiteti med nacionalnim ponosom, solipsizmom in evropskim patriotizmom", nakar se v predzadnjem o "prisotni preteklosti" vrača k izhodišču in spregovori o enem izmed bistvenih dejavnikov avstrijske identitete ter njegovi transformaciji. Kritično namreč razpravlja o "doktrini prve žrtve", Avstrije kot prve žrtve Tretjega rajha, ter postopnem spoznanju, da je mogoče govoriti o tem, da neobstoječe države sicer ni mogoče obdolžiti nacističnih zločinov, da pa je vendar treba videti sodelovanje in s tem sokrivdo njenih državljanov pri zločinih Tretjega rajha, predvsem pri izvajanju holokavsta, pri protijudovskih ekscesih v dnevih in mesecih po "anšlusu", pri arizaciji družbenih struktur v ostmarki in pri preganjanju političnih nasprotnikov. Na spremembo miselnosti o "prvi žrtvi" so vplivali številni dejavniki. Avtor poudarja odločilno vlogo mednarodnega diskurza in druge dejavnike. Odločilno zarezo zazna v devetdesetih letih 20. stoletja, ko je problematiko v avstrijskem parlamentu in zatem še na državnem obisku v Izraelu prvič tematiziral kancler Franz Vranitzky. Opozarja, da je bilo vprašanje soudeležbe avstrijskih državljanov in s tem njihove soodgovornosti posredno prisotno pri ukrepih, ki so po maju 1945 zadevali vprašanja restitucij in poravnave škode žrtvam, pa če so se pri tem državni organi obnašali še tako restriktivno in ukrepali le zaradi zunanjega pritiska. Drugi zgodovinarji opozarjajo, da je Avstrija v številnih pogledih pravni naslednik Tretjega rajha. Kot primer navajajo "nemško imovino", ki jo je Avstrija podržavila v sektorjih zahodnih zavezniških sil in s tem zašla v občasni konflikt z zahodnimi zavezniki in pozneje z Zvezno republiko Nemčijo, medtem ko je to imovino na vzhodu zasegla leta 1946 v smislu potsdamskih sklepov z dne 1. avgusta 1945 Sovjetska zveza. Po sklenitvi Avstrijske državne pogodbe maja 1955 je Avstrija tudi tu nasledila Sovjetsko zvezo, vendar morala oškodovati na primer zahodne naftne družbe, ki so skušale uveljaviti svoje pravice iz let pred "anšlusom". Zanimivo je, da Rathkolb ne pritrjuje trditvam o čezmerni zastopanosti Avstrijcev v nacističnih oblastnih in vojaških strukturah - pravi, da manjkajo še potrebne detajlne analize - in se takemu gledanju približuje le glede moštva SS. O udeležbi Avstrijcev pri upravi posameznih okupiranih dežel oziroma držav, kot na primer Jugoslavije ali Nizozemske, ne razpravlja. Zadovoljuje se z omembami kot na primer, kakšno vlogo je igral v okupirani Jugoslaviji Josef Joham. Ta bančnik je pred vojno in po njej zasedal odločilne funkcije v avstrijskem bančništvu, postal naj bi celo avstrijski finančni minister, v Jugoslaviji pa je bil na listi vojnih zločincev.

Monografija Oliverja Rathkolba je v prvi vrsti povojna politična zgodovina, čeprav govori tudi o gospodarstvu in precej obsežno o kulturi v najširšem pomenu besede. O razslojevanju agrarnega prebivalstva malo izvemo, modernizacijski sunki avstrijske družbe in nekateri dejavniki in mehanizmi, ki so odločilno vplivali nanje,

niso predmet razprave. Glede tega bo treba še naprej segati po razpravah Ernsta Bruckmüllerja. Na modernizacijo je gotovo vplivala, sicer neomenjena, pomembna odločitev velike koalicije v prvi polovici šestdesetih let 20. stoletja glede štipendijskega sistema in domskih podpor za dijake in študente, ki je in še danes temelji na kriterijih socialne potrebnosti. Še važnejša je bila seveda odločitev, da država izgradi sistem višjih splošnoizobraževalnih in višjih poklicnoizobraževalnih šol ter specializiranih višjih šol za žensko mladino, vsaj po en tip take šole v vsakem političnem okraju države. Poleg tega se je premaknila situacija tudi na univerzitetnem področju. Med drugimi je bila ustanovljena Univerza v Celovcu. Seveda je sklepe realizirala šele enobarvna vlada Avstrijske ljudske stranke, nato manjšinska vlada kanclerja Kreiskega in vsi njegovi naslednji kabineti. Ti ukrepi na šolskem področju so bili verjetno pomembnejši kot omenjeni sledeči - uvedba brezplačnih učbenikov in brezplačne vožnje šolarjev. Parlamentarni sklep je omogočal edino konsenz obeh velikih strank, ker je avstrijski politični sistem do prednedavnega predvideval dvotretjinsko parlamentarno večino pri vseh ukrepih na področju šolstva.

Avtor identificira odločilne akterje in skupine avstrijske povojne družbene scene. Razpravlja o diferenciranih stališčih zavezniških sil predvsem glede denacifikacije, obnove elit in prevzema državne uprave po njih. Govori o delovanju vseh povojnih kanclerjev, zelo kritično spregovori o nekaterih priljubljenih mitih v avstrijskem zgodovinospisju, o zapostavljanju ženskega prebivalstva v procesu družbene modernizacije s strani strank, zbornic in sindikalnega gibanja, predvsem pa glede mezdne politike. S kratkimi karakterizacijami razkrije slabosti, pa tudi vrline tega ali drugega politika. Kot povezovalne niti monografije lahko označimo vprašanja avstrijske identitete, osredotočenost prebivalstva nase, vpliv mednarodnega dogajanja na odločitve o Avstriji in v Avstriji in deloma denacifikacijo. Glede nacionalne identitete pravi, da je neprestano podvržena spreminjanju in da je v vsakem oziru "konstrukt".

Pri razpravljanju o avstrijski identiteti se naslanja predvsem na številne ankete javnega mnenja in kot njene vogelne kamne označuje (lepo in neokrnjeno) pokrajino, visoko kulturo, nevtralnost in z njo povezano Avstrijsko državno pogodbo ter za prva povojna leta "doktrino o prvi žrtvi". Osvoboditelji so bili po oceni Avstrijcev okupanti in o svobodni Avstriji anketiranci govorijo šele po sprejetju Avstrijske državne pogodbe.

Moskovsko deklaracijo je državni kancler Karl Renner, ki ga avtor označuje kot klasičnega nemškonacionalnega cesarskokraljevega socialdemokrata in človeka, ki je v vdano sodeloval s Stalinom, pretopil aprila 1945 v državno "doktrino prve žrtve" z namenom, da se Avstrija izogne zahtevam po reparacijah, restitucijah in odškodninah ali pa jih vsaj zavleče. Država se je hotela čim prej znebiti vseh rajhovcev, glede pribežnikov iz Sudetov pa sta Karl Renner in Leopold Figl koalicijsko pričakovala, da Rdeča armada zapre avstrijsko-češko mejo in s tem olajša rešitev vprašanja prehrane prebivalstva. Bistvena značilnost avstrijske identitete je bilo tudi ograjevanje od slovanskih korenin. Ankete javnega mnenja govorijo o tem, da imajo trenutno med članicami Evropske unije Avstrijci domala najmočnejšo nacionalno zavest, da pa je ta povezana z močnim in latentnim šovinizmom. Avtor govori o tem, da Avstrijci identificirajo čas kulturnega razcveta monarhije kot izključno avstrijsko zadevo, da so "avstrificirali" vso kulturo. Precej radikalno počisti z mnenjem, da je Avstrija azilna država, kar naj bi postala po vstaji na Madžarskem leta 1956. Meni, da je Avstrija beguncem nudila le prehodno zatočišče, kot je to delala nekaj časa za številne

begunce po drugi svetovni vojni in ponovno ob češki krizi leta 1968, povsem drugače pa da se je obnašala po razglasitvi vojnega stanja na Poljskem in ob razpadu Jugoslavije, ko ni bilo več pričakovati, da bodo begunce prevzele druge, klasične imigrantske države (zlasti ZDA, Kanada in Avstralija). Rathkolb opozarja, da so se avstrijske politične elite leta 1945 popolnoma drugače vedle do "lastnih" beguncev - do Judov in političnih emigrantov, ki so pobegnili pred podivjanim nacizmom. Očitale so jim, da so čas preživeli zunaj vse nevarnosti v "naslanjačih" in po vojni v hotelih v Bad Gasteinu. Nekaj te mentalitete da je občutil tudi še poznejši kancler Bruno Kreisky, ki se je iz švedskega azila lahko vrnil šele v začetku petdesetih let 20. stoletja in vstopil kot politični referent v kabinet zveznega predsednika Theodorja Körnerja.

Mednarodni razvoj je vplival na zadržanje zaveznikov do Avstrije in njenega prebivalstva. Začetki hladne vojne so močno vplivali na primer na denacifikacijo. Zlasti ZDA in Veľika Britanija sta sprva hoteli odločno denacifikacijo in "prevzgojo" prebivalstva. Zahodne zavezniške sile so z zaskrbljenostjo gledale na sodelovanje Karla Rennerja s sovjetskimi silami in Rennerjeve vlade niso takoj priznale. Medtem ko je Sovjetska zveza načrtovala takojšnjo obnovo administrativnih struktur po avstrijskih elitah treh strank (ljudske, socialistične in komunistične), so zahodne zaveznice hotele to storiti šele po njeni intenzivni analizi. V sovjetski zasedbeni coni ni bilo večjega taborišča za vodilne ljudi nacistične strahovlade, v angleški coni je tako delovalo v Wolfsbergu, v britanski coni pa v Glasenbachu blizu Salzburga. O učinkovitosti obeh teče še vedno razprava med zgodovinarji. Treba pa je pristaviti, da vodilni nacisti niso čakali na prihod sovjetskih čet in so se že prej umaknili v sektorje zahodnih zaveznikov in prišli v imenovana taborišča. Vsekakor so avstrijske oblasti skušale uveljaviti pristojnost tudi na sektorju denacifikacije. Registriranih je bilo okoli 536.000 nacistov, ki so bili leta 1945 izključeni kot volilni upravičenci, vendar je hladna vojna zahodne zaveznike pripeljala do popustljivosti in avstrijske stranke so pričele boj za te volilce. "Manj obremenjene" so naglo integrirali v družbo, ostali so "obremenjeni", ki so prešli pod avstrijsko zakonodajo. Senati ljudskih sodišč so izrekli nekaj smrtnih kazni in obsojenci so bili tudi justifikirani, vendar je intenzivnost pregona kmalu popustila. Kazenski pregon je bil omejen na majhno število storilcev. Spoprijema z ideologijo nacizma ni bilo in stranke so potrebno razpravo v prid kontrolirane obnove na ekonomskem in socialnem področju porinile v bodočnost. Po sklenitvi državne pogodbe so bila ukinjena ljudska sodišča, leta 1957 je bila sprejeta posebna amnestija in pregona storilcev je bilo praktično konec. Storilec so odslej sodila porotna sodišča, ki so le redko izrekala obsodbe, kar je državo spravljalo v deloma kočljive pozicije v mednarodni javnosti. Prebivalstvo se je oprijelo "doktrine prve žrtve", ki je sooblikovala avstrijsko identiteto. Za storilce v tej samopodobi ni bilo prostora.

Mednarodni razvoj je po oceni avtorja pripomogel k temu, da so bile zahodne zavezniške sile močno zavzete za stabilnost Avstrije in to stabilnost so skušale ohraniti naprej s podporami v obliki hrane in potem s pomembnimi krediti Evropskega obnovitvenega programa, ki so omogočali izgradnjo industrije, prometne infrastrukture in elektrarn. Avtor opozarja na sistem hidroelektrarn Kaprun in pravi, da je z načrtovanjem pričela že stanovska država, z gradnjo pa da so pričeli v času druge svetovne vojne. S pomočjo teh kreditov si je opomoglo tudi kmetijstvo, ki je z mehanizacijo dvignilo svojo produktivnost. Tudi turizem je izkoristil te kredite.

Sovjetska zveza je 1948 signalizirala svoji satelitski avstrijski komunistični partiji, da ne odobrava delitve države in avtor meni, da zaradi tega ni mogoče govoriti o tem, da bi bili veliki štrajki v začetku petdesetih let 20. stoletja poskus komunističnega puča. Po volitvah novembra 1945 so avstrijske politične elite ubrale pot konsenza, nihče ni več govoril o tem, da država ne bi bila sposobna življenja. V okviru konkordančne demokracije - in v sistem so bila vključena po strankah tudi interesna zastopstva - je imel t. i. "poroc" sprva močno stabilizacijsko funkcijo. Integracija odločilnih ljudi sindikata v strankarsko strukturo socialistične stranke na eni in odločilnih ljudi gospodarstva v strukturo ljudske stranke na drugi strani ni dovoljevala le naglih odločitev v parlamentu, temveč je deloma prejudicirala njegove odločitve. To sodelovanje so ljudje sprva ocenjevali pozitivno, čeprav povojni ekonomski razvoj ni bil rožnat. Obnova je uspela le s pomočjo velikih pošilk hrane in s pomočjo že omenjenih kreditov. Avstrija je bila na drugem mestu prejemnikov po številu prebivalstva. Na delež žensk pri obnovi je "javnost" pozabila, čim so se vrnilo ujetniki in je nastal mit o "generaciji vermahta". Država je vodila obenem restriktivno denarno in radikalno mezdnopolitiko ter regulacijo cen. Na zadnjem področju ni bila tako uspešna, kar je pripeljalo do nemirov, nastala je črna borza. Predvsem mestno prebivalstvo je bilo najprej soočeno s pomanjkanjem, življenjski standard je v prvih dveh povojnih letih še padel in šele v prvi polovici petdesetih let dosegel predvojni nivo. Država je postopoma pričela graditi socialno mrežo, ki je bila spletena nekako do leta 1955, ko je bil sprejet Splošni zakon socialnega zavarovanja. Avtor poudarja, da je bil nastanek avstrijske identitete močno odvisen od uspeha avstrijskega modela države občega socialnega skrbstva. Zunaj sistema so ostali uradniki, v poznejših letih je bil sistem obveznega socialnega varstva razširjen še na kmete, obrtnike in nazadnje na proste poklice.

Mit o "prvi žrtvi nacizma" so po mnenju Rathkolba utrjevali še nekateri politični akterji, ki so preživeli nacizem v raznih taboriščih. Mednje nikakor nista štela Karl Renner, ki leta 1938 ni pozdravil navdušeno le "anšlusa", temveč je utemeljeval tudi nacistično okupacijo Sudetov, ter Julius Raab. Ta funkcionar stanovske države je nacizem preživel na prostosti. Vodilni stranki sta se "sporazumeli" tudi glede požiga sodne palače leta 1927 in februarskih dogodkov leta 1934. Do novega vrednotenja sta složno pristopili v sedemdesetih letih 20. stoletja. Obe veliki stranki in zahodne zaveznike je združeval strah pred komunizmom. Med posebnostmi avstrijske demokracije avtor omenja negativne vzgojne tradicije, naravnane k poslušnosti, bojazen pred negativnimi spremembami, ki vodi k avtoritarnim trendom ali jih utrjuje ter željo po varnosti. Prilagajanje avtoritarnim vzorcem ilustrira avtor na primeru strank in navaja dogajanja na Koroškem v poteku t. i. pogroma na dvojezične table. Kancler Bruno Kreisky je tedaj pustil na cedilu deželnega glavarja Hansa Simo, čeprav je zaznal avtoritarne temeljne pozicije protestnikov. Med te pozicije pa Oliver Rathkolb šteje še antisemitizem in ksenofobijo delov avstrijskega prebivalstva. Antisemitizem ni bil tuj marsikateremu povojnemu funkcionarju ljudske in tudi ne socialistične stranke in močno ga je občutil v prvih letih svojega delovanja tudi Bruno Kreisky, posebno s strani notranjega ministra Oskarja Helmerja.

Pri karakterizaciji kanclerjev pravi Rathkolb, da sta "doktrini prve žrtve" najbolj odgovarjala kanclerja Leopold Figl in Alfons Gorbach. O Figlu meni, da je bil najbolj ljudski in da je "znan" tako s Sovjeti kot z Amerikanci. Glede Juliusa Raaba pa pravi, da je njegova velika zasluga, da je spoznal signale iz Moskve, da bo mogoče skleniti

tako zaželeno državno pogodbo, seveda v ugodnih mednarodnih pogojih. Glede kanclerjev Josefa Klause in Bruna Kreiskega meni, da so ju na vodilne pozicije, na krmilo države, pripeljali federalisti z močno regionalno zavestjo in željo po večjem upoštevanju dežel. Klaus se je nepričakovano hitro poslovil po svojem porazu iz politike in jo prepustil Kreiskemu. Rathkolb pravi, da Klaus ni spoznal, kako odločilno vlogo so v političnem vsakdanu dobili mediji. Klaus da se je zanimal le za radio, televizije pa ni znal uporabiti in jo je prepustil socialistični stranki in s tem Kreiskemu. V poglavju o kanclerjih spregovori o zunanji politiki Bruna Kreiskega, ki je svojo zunanjo politiko interpretiral ali razumel kot del avstrijske identitete. Kreisky je spoznal pomembnost konflikta sever - jug, navezal stike s Palestinsko osvobodilno organizacijo in se posvetil politiki zmanjševanja napetosti. Prav v teh letih so Avstrijci postali še bolj Avstrijci, pri čemer jim je služila nevtralnost ob vsej jasni opredelitvi za zahod in za demokratično ureditev. Nevtralnost je postala inačica za blaginjo, varnost in mednarodno reputacijo. Ob vsej pomembnosti na zunanjepolitičnem področju pa da je Kreisky spraval stranko še z rimskokatoliško cerkvijo in jo odprl vsem, ki so želeli del poti prehoditi z njo. Glede Rimskokatoliške cerkve je treba pripomniti, da je Kreisky storil potrebne korake že kot zunanji minister velike koalicije v začetku šestdesetih let 20. stoletja, ko je 1960 in 1964 uredil najprej premoženjsko stanje avstrijske Rimskokatoliške cerkve in nato uskladal zanikovani konkordat iz časa stanovske države glede šolstva z novimi potrebami. Avtor meni, da se delo kanclerja Alfreda Sinowatza neupravičeno podcenjuje, Franzu Vranitzkyju pripisuje zaslugo, da je našel in odprl drugo plat "doktrine prve žrtve" in se jasno opredelil tudi do populističnega "svobodnjaka" Haiderja. Kancler Viktor Klima je po oceni Rathkolba v zgodovinskem spominu zapustil prej negativne sledove. Čeprav je socialdemokratska stranka urgirala zase kompetence na ekonomskem področju, torej v domeni ljudske, je proti volji koalicijskega partnerja prodal banko Bank Austria, kar je zapustilo porazne sledove v bilancah dunajske občine in zavarovalnice Wiener Städtische. Vendar Rathkolb upravičeno opozarja, da se je ljudska stranka pričela poslavljati od partnerja že ob prodaji "črne" banke Creditanstalt takratni Bank Austria. Glede Wolfganga Schüssla predvsem razmišlja, kako je prišlo do sankcij štirinajstih članic Evropske unije in kako je nanje znal reagirati.

Zanimivo je, da Socialistična stranka Avstrije po oceni avtorja dolga leta ni imela svojega kulturnega programa in da je s tem prekinil šele Kreisky. Vendar se avtor omejuje glede kulture le na Dunaj in tu v prvi vrsti na opero in Burgtheater, malo mesta daje Volkstheatru ter Novemu gledališču v Scali, ki je po odhodu Sovjetov propadla. Ob robu omenja še Salzburški festival. Konflikte na tem področju v povojnem času omejuje na nekatere avtorje (Elfriede Jelinek in Thomasa Bernharda) in upodabljajoče umetnike (Maxa Weila in Giselberta Hokeja). Precej detajlno spregovori o pomanjkljivi denacifikaciji na tem sektorju, kjer Sovjeti glede dunajskih filharmonikov sploh niso bili občutljivi. Vsa dejavnost na področju "visoke kulture" pa da je svoje prispevala tudi k identitetnemu korpusu Avstrijcev in dunajska opera, dunajski filharmoniki, Burgtheater so za Rathkolba pomembna mesta spominjanja. Pomembnejša je bila identifikacija vsega avstrijskega prebivalstva z dunajsko stolnico, kar avtor le nakaže. Tudi pri poglavju o medijih se Rathkolb omejuje na dogajanja v centralnem prostoru - na Dunaju in nekaj pozornosti namenja še medijski sceni v Linzu in v Salzburgu, drugi kraji so komaj omenjeni ali pa ostajajo v temi. Logično je, da je bil prav na tem področju pristop zaveznikov do obnove močno različen. Razvoj na

medijskem sektorju razlaga s pomočjo življenjskih karier posameznih novinarjev, porasta naklad tiskanih medijev in izgradnje mreže za avdiovizualne medije, kar je šele omogočalo sprejemanje programov in s tem smiseln nakup radijskih aparatov in televizorjev. Zanimivo je, kakšno vlogo pripisuje uredništvu oziroma urednikom dnevnika *Salzburger Nachrichten*. Dosti pozornosti namenja dunajski *Kronenzeitung* in njenemu vplivu na avstrijske vlade. Tukaj obstaja povezava s slovensko koroško zgodovino, ki je Rathkolb sicer ne omenja. Eden izmed ustanoviteljev lista, Hans Dichant, je svojo poklicno pot pričel na Koroškem oziroma v Gradcu pri *Kleine Zeitung*, listu Tiskovnega društva sekavske škofije. Njegova serija o Krvavi meji, v kateri je v začetku petdesetih let 20. stoletja tematiziral koroško partizanstvo, je pomagala dvigniti naklado lista. K temi se je vrnil kot izdajatelj in lastnik *Kronenzeitung*, ko je začel s koroško izdajo svojega lista. Dva urednika *Salzburger Nachrichten*, pri kateri so objavljali oziroma sodelovali tudi emigranti iz Jugoslavije, sta bila vplivna soustanovitelja Zveze neodvisnih, poznejše Svobodnjaške stranke Avstrije.

Monografijo avtor zaključuje s kratkim pogledom v bodočnost in meni, da v politični perspektivi prebivalstvo najbolj zanimajo izobraževanje, pravična pogodba med generacijami, enakost ali pravična porazdelitev možnosti, priložnosti in primerna porazdelitev blaginje.

Rathkolbova povojna politična zgodovina Avstrije se je - čeprav je zelo "centralistična" - že uvrstila med standardna dela avstrijskega zgodovinskega dela.

Avguštin Malle

Jak Koprivc, Generalov let : spomini generala Ivana Dolničarja. Modrijan, Ljubljana 2005, 288 strani, ilustrirano.

Spomini prič ali celo ustvarjalcev zgodovinskega dogajanja so pomemben vir za zgodovinarje. Spominsko pričevanje udeležencev in tvorcev dogodkov je lahko pomemben vir samo po sebi za marsikatero dogajanje ali pa zelo pomemben dodatek, ki razkriva in ilustrira dogodek, ki ga ni mogoče "detektirati" ali pojasniti z arhivskimi viri. Spominska literatura je tako dobrodošel in potreben dodatek k t. i. znanstvenemu zgodovinskega dela, ki temelji (naj bi temeljilo) predvsem na arhivskem gradivu. Nema lokrat pa prav spomini postanejo glavni vir za nekaj, kar se je zgodilo, in "dokazno gradivo" za to. Spominska literatura o vseh mogočih tematikah, od pomembnih do trivialnih, je za zgodovino in za zgodovinarje, ki obravnava sodobnost nemalokrat, edini vir. Spomini resda zgodovine ne ustvarjajo, jo pa dopolnjujejo in ilustrirajo. To velja v veliki meri za spomine generalpolkovnika JLA Ivana Dolničarja-Janošika. Ti zgodovino mnogokrat celo pojasnjujejo.

Spomini Ivana Dolničarja so nastali kot intervju, ki ga je z njim naredil novinar Jak Koprivc. Gre za neobičajen, a zanimiv način pisanja spominov. Kljub dejstvu, da gre za razgovor, ki ga je Koprivc vodil, mu dajal z vprašanji "iztočnice" in zapisal odgovore, je avtor spominov Dolničar. Tak način je vsekakor bolj pošten od načina, ko po pripovedovanju nekdo napiše spomine v imenu nekoga, ki se je spominjal, a se ta "podpiše" pod delo drugega. To ni prvi primer tovrstnih spomi-